

Asia: VN/10384/2019 VM212:00/2018

Lausuntopyyntö järjestöjä koskevien valtionavustuskäytäntöjen kehittämisestä ja yhdenmukaistamisesta

1 Taustatiedot

Valitse sopivin vaihtoehto

Yhdistys

2 Ehdotukset järjestöjä koskevien valtionavustuskäytäntöjen kehittämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi

Ehdotus 1: Valtionavustustoiminnassa siirrytään uuteen, valtionavustuskäytäntöjen yhdenmukaisuutta edistävään toimintamalliin.

Tuotonjakoministeriöt siirtyvät valtionavustustoiminnan uuteen toimintamalliin ja ottavat käyttöön sitä tukevat valtionavustustoiminnan verkkopalvelut. Tuotonjakoministeriöt siirtyvät toimintamalliin kehittämisprojekteissa siten, että verkkopalvelut ovat kaikkien käytössä vuoteen 2024 mennessä. Valtionavustuskäytännöt yhdenmukaistetaan valtionavustustoiminnan uuden toimintamallin mukaiseksi.

Esityksessä ei mainittu kuinka erilaisia vaatimuksia eri valtionavustusta saavilla organisaatioilla on. Sosiaali- ja terveystieteisiin kuuluvalla organisaatiollamme on kokemusta vain STEAn avustuskäytännöistä, jotka ovat kehittyneet vuosien aikana yhä byrokraattisemmiksi. Mikäli muut toimijat eivät ole tottuneet tähän, voi olla aika iso rakenteellinen sopeutus edessä.

Nykyinen vaikuttavuuden mittaamisen toimintamalli on ollut ok vaikkakin työläs. Emme tiedä, miten eri toimijoiden vaikuttavuutta on käytännössä verrattu ja miten sitä on arvioitu. Onko normatiivista mittaria olemassa ja voidaanko sellaista rakentaa?

Seurannan ja raportoinnin lisääminen nykyisestä järjestöille ei ole mielestämme tarkoituksenmukaista, koska se veisi taas lisää työpanosta suhteessa järjestön perustyöhön.

Ehdotus 2: Valtionavustustoiminnan vaikuttavuutta suunnitellaan yhdessä uudella tavalla.

Tuotonjakoministeriöt hyödyntävät valtionavustuksia ja niiden käyttöä koskevaa tietoa uudella tavalla valtionavustustoiminnan vaikuttavuuden suunnittelussa, kuten valtionavustusten kohdentamisessa. Sitä varten tuotonjakoministeriöt yhdenmukaistavat valtionavustusprosessejaan ja käyttävät yhteisiä verkkopalveluja. Järjestöt ja valtionapuviranomaiset suunnittelevat valtionavustustoiminnan vaikuttavuutta yhdessä uudessa toimintamallissa, mikä edistää ennakoitavuutta ja jatkuvuutta ja auttaa ottamaan toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset entistä paremmin huomioon.

Todennäköisesti potentiaalisia rahoituksen hakijoita ja saajia karsiintuu, jos työskennellään STEAn nykyisellä valtionavustustoiminnan vaikuttavuusmallilla. Toiminta keskittyyne jatkossa etenevästi hanke- ja hallintoammattilaisille. Silloin on vaarana, että toiminta ja päätöksenteko eriytyvät kauemmas ns. ruohonjuuritasolta. Jäsenyhdistystemme määrä on vähentynyt ja yksi syy on niukkeneva ja/tai epävarma rahoitus.

Toisaalta on erittäin ymmärrettävää, että veronmaksajat vaativat tietoja miten julkisia varoja käytetään. Toiminnan taloudellisesta suuruudesta riippuen tulee rakentaa järjestelmät, joissa myös pienet toimijat tai uudet toimijat pystyvät osallistumaan hakuihin. Vaikuttavuuden seuranta ja toiminnan arviointi tulee olla suhteessa järjestön saaman apurahan suuruuteen.

Ehdotus 3: Valtionavustustoimintaan osallistuvien toimielinten tehtäviä ja toimintatapoja yhdenmukaistetaan.

Tuotonjakoministeriöt yhdenmukaistavat valtionavustusten arviointiin ja valtionavustustoimintaan liittyvien neuvottelukuntien, toimikuntien ja jaostojen tehtäviä ja toimintatapoja soveltuvin osin. Tehtävien ja toimintatapojen painopiste on jatkossa valtionavustuspolitiikan arvioinnissa, valtionavustustoiminnan vaikuttavuuden suunnittelussa ja yhdenmukaisten valtionavustuskäytäntöjen jatkuvassa kehittämisessä. Tarkoituksena on lisätä valtionapuviranomaisten ja järjestöjen välistä viestintää ja vuorovaikutusta.

Tämä ehdotus vie käytännössä järjestöautonomiia lähemmäs kulloisenkin poliittisesti valitun hallituksen vaatimia toimintamalleja kohti. Onko tämä tarkoituksenmukaista? Ruohonjuuritason toiminnassa kohdataan ihmisiä ja voidaan työskennellä räätälöidysti heidän tarpeidensa mukaan. Ylhäältä alas johdetussa toimintamallissa tehdään helpommin virtaviivaisempaa toimintaa - eikä välttämättä niin asiakaslähtöistä.

STEAvusteinen sosiaali- ja terveysjärjestöjä koskeva rahoitus on alun perin kehittynyt edunsaajien näkökulman mukaiseen suuntaan. Eläkö suurin viisaus jatkossa aina maan hallituksessa?

Millä mandaatilla järjestöedustus valitaan? Mitä päätöksentekovaltaa järjestöillä on kun järjestöjen ja valtionapuviranomaisten viestintää ja vuorovaikutusta lisätään?

Ehdotus 4: Järjestöjen taloutta koskevia valtionavustuskäytäntöjä yhdenmukaistetaan mahdollisuuksien mukaan.

Tuontajakoministeriöt yhdenmukaistavat järjestöjen taloutta koskevia valtionavustuskäytäntöjään. Yleisavustuksilla rahoitetaan järjestöjen varsinaisen toiminnan bruttokustannuksia. Tuontajakoministeriöt luovat yhteisen tavan arvioida, miten järjestön kokonaisvarallisuus vaikuttaa valtionavustusten harkinnassa ja myöntämisessä. Tuontajakoministeriöiden erilaisia omarahoituskäytäntöjä selvitetään lisää ennen ehdotuksen toteuttamista.

Tämä on tarpeellista selvittää, miten järjestöjen oma varallisuus vaikuttaa valtionavustusten myöntämiseen. Järjestöillä tulee säilyä mahdollisuus pitkäjänteiseen toimintansa kehittämiseen.

Ehdotus 5: Järjestöjen toiminnan ja vastuullisuuden arvioinnin perusteita yhdenmukaistetaan.

Tuontajakoministeriöt soveltavat mahdollisimman yhdenmukaisia toiminnan ja vastuullisuuden arvioinnin perusteita harkitessaan ja myöntäessään yleisavustuksia järjestöille. Perusteita arvioidaan sekä suunnitellun että toteutuneen toiminnan perusteella. Tuontajakoministeriöt päättävät, kuinka ne soveltavat arviointiperusteita mahdollisine painotuksineen päätöksenteossa.

Tuontajakoministeriö kuulostaa sellaiselta, joka vähentää toiminnallaan järjestöjen autonomiaa. Tässä on erittäin tärkeää olla mukana vahva järjestöjen mandaatti tai yhteistyö. Muuten toteutetaan kulloisenkin hallituksen määrittelemiä linjauksia- sekä hyvässä että pahassa. Järjestöt eivät ole yhdenmukainen ryhmä. Niiden toiminta on varsin erilaista riippuen kohderyhmästä. Myös tuontajakoministeriöiden toimintaa avustustoiminnassa tulee voida arvioida läpinäkyvästi.

Ehdotus 6: Järjestöille voidaan myöntää kaksivuotisia yleisavustuksia harkinnanvaraisesti.

Tuontajakoministeriöt voivat myöntää järjestöille yksi- tai kaksivuotisia yleisavustuksia harkinnanvaraisesti. Kahdeksi vuodeksi kerrallaan myönnetty yleisavustus ei poista sen saajan vuotuista raportointivelvollisuutta. Järjestöt voivat hakea ensimmäiset kaksivuotiset yleisavustukset vuoden 2024 valtionavustushauissa. Kaksivuotiset yleisavustukset rahoitetaan valtion yhden vuoden talousarviosta.

Tämä on hyvä uudistus. Se lisää ennakoitavuutta talouden suunnitteluun.

Ehdotus 7: Järjestöt välittävät valtionavustuksia edelleen siirron saajille mahdollisimman yhdenmukaisella tavalla.

Valtionavustusten edelleen välittäminen perustuu tuontajakoministeriöissä valtionavustuslain uudistamisen yhteydessä laadittavaan tulkintaohjeeseen. Tuontajakoministeriöiden valtionavustusehdot ja -rajoitukset sekä delegointisopimusmallit yhdenmukaistetaan. Samalla varmistetaan, että siirron saajille edelleen välitettyjen valtionavustusten käyttöä koskeva tieto on avointa ja läpinäkyvää valtionavustustoiminnan uuden toimintamallin mukaisesti.

Tämä on varmaankin johdonmukainen ja tarpeellinen uudistus.

Peruste sille, että järjestömme on edelleen siirtänyt rahaa jäsenyhdistyksillemme, on ollut siirtää byrokratiasta koituvaa vastuuta ja kustannusta keskusjärjestölle. Mitä yhdenmukainen tulkintaohje tarkoittaa? Jos jatkossa toiminta keskitetään ylemmälle tasolle, silloin väliportaan byrokratiaa karsitaan ja taas valtionhallinto kantaa mahdolliset valvonta yms. kustannukset. Onko tämä järkevää kovin pienille avustussummille?

Järjestömme näkökulmasta STEAn myöntämä toimintatonna on ollut hyvä lisähoudutus uusien jäsenyhdistysten houkuttelemiseksi ja uuden toiminnan käynnistämiseksi. Mutta sen varaan ei voi kovin vankkaa toimintaa perustaa. Varmaankin parempi rahoituskanava on kuntayhteistyön kehittäminen.

Yleishyödyllisille järjestöille kaikki rahavirrat ovat tärkeitä ja toivomme, että vastaava apu on jatkossakin pienille yhdistyksille mahdollinen, oli toimintamalli mikä tahansa. Toivomme myös ettei byrokratiaa lisätä tarpeettomasti entisestään. Jos listataan, täytyy myös huomioida keskusjärjestön resurssit.

Ehdotus 8: Tuotonjakoministeriöt uudistavat valtionavustusten käsittelyä.

Tuotonjakoministeriöt uudistavat valtionavustusten käsittelyä järjestämällä sen tiimityönä. Taloustarkastuksen tehtävät on myös perusteltua yhdenmukaistaa vastuineen tuotonjakoministeriöissä. Järjestöjen taloutta ja toiminnan tai hankkeen tuloksellisuutta sekä toimintaympäristömuutoksia koskevaa tietoa hyödynnetään entistä laajemmin valtionavustusprosessien eri vaiheissa.

Toivomme, ettei tämä tarkoita lisäbyrokratiaa järjestötoiminnassa. Byrokratiaa on jo riittävästi.

On myös tärkeä, että järjestökenttää pidetään ajan tasalla miten tuloksellisuutta ja toimintaympäristömuutoksia koskevaa tietoa hyödynnetään jatkossa. Millä tavalla ja aikataululla järjestökenttä voi varautua näihin muutoksiin?

3 Valtionavustustoiminnan kehittäminen

Yleiset huomiot Järjestöjä koskevat valtionavustuskäytännöt: Ehdotukset niiden kehittämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi -julkaisusta

Suomessa on ollut ilmeisesti ainutlaatuinen järjestötoimintaa ylläpitävä ja kehittävä rahoitusjärjestelmä. Se on ollut osa suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan kehitystarinaa. Hyvää siinä on etenkin se, että ideologia tai uskonnollisuus on ollut suhteellisesti taka-alalla, ja toimintaa on rakennettu tarvelähtöisesti.

Pidämme tärkeänä, että jatkossakin järjestökentällä on olemassa tuki. Kansalaisten eriytyminen ja eriarvoisuuden kasvu on ollut pitkään osa suomalaista yhteiskuntakehitystä. Pitkäkestoiselle työttömyydelle on monissa yksittäisissä tapauksissa pitkät sosiaaliset tai terveydelliset syyt.

Tekemämme järjestötyö on yksi kanava, jolla tavoitetaan ihmisiä, jotka muutoin saattaisivat jäädä vaille apua tai osallisuutta.

On tärkeää, että matalan kynnyksen yhteistoiminnalle löytyy myös matalan kynnyksen rahoitusta. Pitkäaikaistyöttömille etenkin lämmin ja terveellinen päivittäinen ateria on erityisen tärkeä ja parasta jos se voidaan järjestää vertaistuellisesti. Mutta muullekin matalan kynnyksen toiminnalle ja aktiivisuudelle on tärkeä löytää tuki. Hankemutoinen tuki on ollut hyvää, mutta toki joissakin tapauksissa tarve on pysyväisluontoiselle rahoitukselle.

Millä tavalla nämä tarpeet sitten suhteutuvat kulttuurin ja taiteen tukemiseen tai urheiluun? Miten valtionavustuksia voidaan yhteismitallistaa etenkin jos jatkossa avustukset vähenevät? Ehdottaisimme ainakin kriteereiksi toiminnan paikallinen, alueellinen ja valtakunnallinen ainutlaatuisuus yhtenä kriteerinä. Joihinkin toimintoihin etenkin paikallisella tasolla merkittävä kriteeri on käyntien säännöllisyys ja määrä. Tuloksien yhteiskunnallinen vaikuttavuus soveltuu asiantuntijaorganisaatioihin, mutta on myös haastava kriteeri, koska aina mielipiteille ei ole vastakaikua. Ainutlaatuisuuteen liittyy poliittisen moniäänisyyden ja pluralismin lisääminen, joka osaltaan vahvistaa yhteiskunnallista sidettä. Kulttuurille ja urheilulle täytyisi miettiä vastineita näihin tai toisinpäin pitäisi sosiaali- ja terveysalan järjestöt arvottaa urheilun tai kulttuurin mittareilla... Tämä on varmasti haastava yhtälö yhteismitallistaa ja kokonaisuuteen liittyy vahvoja arvovalintoja.

Arvovalintoihin liittyy esimerkiksi, tuetaanko jatkossa mahdollisimman laajasti kulttuurin ja urheilun monimuotoisuutta vai tuetaanko pääasiassa sitä mikä turvaa suurimman osallistumisen urheiluun ja kulttuuriin? Pyritäänkö maksimoimaan voittoa vai laatua jollakin muulla kriteerillä? Onko tavoitteena mahdollisimman suuri osallistuminen vai tiettyjen segmenttien osallistuminen (huippu-urheilijan menestyminen, vammaisurheilu tms)? Onko tavoitteena kansansivistys vai erityisryhmille mahdollistava osallisuus?

Ostavastuukysymykset ovat myös haastavia. Etenkin kulttuuria ja urheilua voidaan myydä, mutta esimerkiksi sosiaalista tai terveydellistä tukea on vaikeampi toteuttaa vähävaraisille omavastuulla. Myöskin pelot kilpailun vääristämisestä ovat jo pitkään sotkeneet ja heikentäneet sosiaali- ja terveysalan järjestökentän tekemää työtä - yleensä siten, että korvaavaa toimintaa ei ole järjestynyt kohderyhmälle tai toiminta on supistunut.

Valtionavustustoiminnan kehittämistä koskevat yleiset huomiot

Tehtävä on haastava. Tämä oli vielä jokseenkin ympäröivää esitys ja ilman, että käydään yksityiskohtiin tätä on vielä vaikea kommentoida.

Haapakoski Jukka
Työttömien Keskusjärjestö ry